
ИЗБОР И СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ПРЕЗИДЕНТСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ В ПОЛИТИЧЕСКИТЕ СИСТЕМИ НА БЪЛГАРИЯ И ГЕРМАНИЯ

Даниела ЦАРЕВА*

ELECTION AND COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PRESIDENTIAL INSTITUTIONS IN THE POLITICAL SYSTEMS OF BULGARIA AND GERMANY

Abstract: *In political systems with a parliamentary form of democracy, the rule of law is embodied through parliament. Along with the head of government, each country has a figure representing the state in international relations. Depending on the form of government, the head of state fulfills various functions. As typical representatives of the republics with a parliamentary form of government, we will consider respectively the Federal Republic of Germany and the Republic of Bulgaria. The basis of this analysis is a comparison between some of the main features of the constitutional powers of the two Presidents.*

Key words: *elections, electoral system, constitution, president, political system, head of state*

Политическите системи и режими очертават границите, в които функционира държавата със своите институции. Една от основните задачи на всяка политическа система е да създаде предпоставките за изработването на общозначими решения за развитието на обществото и тяхното последващо прилагане под формата на общовалидни правила и закони. Прилагането на тези решения е обвързано с интересите на индивидите в обществото. Те са тези, които легитимират политическата система посредством изборите. Политическите системи се делят на парламентарни, президентски и полупрезидентски. В политическите системи с парламентарна форма на демокрация върховенството на закона се оли-

* Авторът е докторант в катедра „Политология“ на УНСС – София.

цетворява чрез парламента. Редом с правителствения ръководител всяка държава има фигура, която представлява държавата в международните отношения.

Като типични представители на републиките с парламентарна форма на управление ще разгледаме съответно ФР Германия и Р България. Основата на този анализ е сравнение между някои от главните характеристики на конституционните правомощия на президентите на двете държави. В тази връзка са изброени някои от най-важните им функции по-детайлно.

За да може да се анализира ролята на президента от гледна точка на политическите науки, ще представим накратко най-важните видове система по отношение на ролята на техните държавни глави.

В зависимост от формата на управление на държавата „държавният глава“¹ изпълнява различни функции. В някои политически системи той има широки правомощия, а в други функциите му са сведени само до представителни. При президентските форми на управление „държавният глава“ е основната политическа фигура и в него е съсредоточена цялата изпълнителна власт. Характерно при тях е независимостта на президента. Той е едновременно държавен глава, глава на правителството и единствен отговорен министър (затворена изпълнителна власт, затворена езекутива)². И президентът, и парламентът се избира пряко и по този начин има своя независима основа на легитимация. Парламентът има право да отстрани президента от длъжност поради законови нарушения чрез импийчмънт.

Решаващият критерий за класифициране на една система към парламентарните е, че правителството може да бъде отстранено по политически причини чрез вот на недоверие от парламента. По този начин законодателната и изпълнителната власт взаимно се преплитат. Следователно решаващият фактор за стабилността на едно правителство е стабилното мнозинство в парламента. Повечето парламентарни демокрации, освен правителство, което зависи от парламента, имат и независим държавен глава, който не носи отговорност пред парламента. Той няма възможност пряко да влияе върху законодателния процес. В тази връзка някои полито-

¹ Терминът се появява при прехода от абсолютна към конституционна монархия (Вж. **Михайлова**, Екатерина. Ролята на държавния глава в законодателния процес. София: НБУ, 2015, с. 19).

² **Steffani**, W. Parlamentarische und präsidentielle Demokratie Strukturelle Aspekte westlicher Demokratien. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1979, s. 394.

лози говорят за двойна изпълнителна власт. Функциите на държавния глава в парламентарната система могат да варират в широки граници. Едно негово основно правомощие е да „може да изпълнява политически арбитраж и да балансира между политическите страсти“³. В държавите, в които са установени монархически форми на управление, тази роля изпълнява монархът. Въпреки това може да се отбележи ограничението, че функциите на държавните ръководители в парламентарните демокрации до голяма степен са сведени до представителни.

ИЗБОР НА ПРЕЗИДЕНТ В БЪЛГАРИЯ И В ГЕРМАНИЯ

И двете разглеждани държави са либерални демокрации с установена парламентарна форма на управление и държавен глава като символ на единството на нацията и неин международен представител. Съществената разлика се състои в начина на избор на държавния глава. Президентската институция на Германия е типична за парламентарните демокрации. Президентът се излъчва след непряк избор от Федерално събрание. За сравнение българският президент е директен избор на българския народ.

Невинаги в германската история президентът се избира чрез непряк избор. След разпадането на монархията през 1919 г. Конституцията от Ваймар провъзгласява първата република на германска земя. Все още в германското общество витае носталгия по монархията. Не само за да задоволи този копнеж, но и от страх за политически много поляризиран парламент, Ваймарската република въвежда институцията на президента, на когото са делегирани силни политически функции и правомощия. Президентът на Райха е пряко избран от народа за период от седем години, с неограничен брой на преизбиране. Всеки германски гражданин, навършил 35-годишна възраст, може да се кандидатира за поста. Президентът на Райха оказва пряко влияние върху политиката, тъй като е упълномощен по силата на чл. 53 от Конституцията да назначи по свое предложение и да освободи канцлера.⁴ Доминантната роля на президента проличава и от чл. 25, по силата на който той може да разпусне кабинета без съгласието на парламента.⁵ Особено силно проличават тези функции след 1930 г., по времето на т.нар. „президен-

³ Михайлова, Е. Цит. съч., с. 22.

⁴ Art. 53. Die Verfassung des Deutschen Reichs (Weimarer Verfassung). [online]. https://www.zum.de/psm/weimar/weimar_vv.php.

⁵ Пак там.

тски кабинети“⁶, които дължат своя мандат единствено и само на одобрението на държавния глава.⁷ Поради тези изключително големи правомощия той много често е действал като заместител на канцлера. Процедура по избор на канцлер от Райхстага, която би укрепила функциите на парламента спрямо правителството и с когото в единство да могат да бъдат противотежест на президента, не е заложена в Конституцията. Отсъствието на легитимен избор на канцлер от парламента води до изводите на някои германски учени, които говорят за „парламентаризирана“ република, но без „парламентарно правителство“.⁸ Съгласно чл. 47 от Ваймарската конституция президентът поема върховно командване над въоръжените сили.

Българският политолог Мартин Белов е на мнение, че широките правомощия на президента от Ваймар дават известни предимства по отношение на утвърждаването на авторитета на президентската институция и свързаната с нея приемственост в управлението.⁹ Същевременно равнопоставеността на президент и парламент – отбелязва той – могат да доведат до междуинституционални конфликти и да дестабилизируют държавата. Срещу тези възможности за потенциални конфликти суверенът може да играе съществена роля. Правомощията на президента могат да бъдат прекратени по искане на Райхстага след провеждане на референдум. Решението на парламента изисква мнозинство от две трети одобрение и същевременно не позволява на президента на Райха да упражнява по-нататък своя пост. Особеността тук се крие във факта, че неуспешен референдум на практика означава преизбиране на президента за следващите 7 години. Не по-малко важни са и неговите правомощия в извънредни ситуации по силата на т.нар. „право да действа в извънредни ситуации“ (*Notverordnungsrecht*) и да оказва значително влияние върху държавните дела. Това си право президентът Паул фон Хинденбург значително използва към края на републиката.

Въпреки конституционно разписано, правилото за директен избор на президент не започва веднага да се прилага. Първият пре-

⁶ Това са кабинетите на канцлерите Хайнрих Брюнинг, Франц фон Папен и Курт фон Шлайхер.

⁷ Helms, L. *Regierungsorganisation und politische Führung in Deutschland*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2005, s. 54.

⁸ Пак там.

⁹ Белов, М. *Институциите на изпълнителната власт в континенталноевропейския конституционализъм*. София: Сиби, 2013, с. 162.

зидент – социалдемократът Фридрих Еберт, който е на този пост в периода между 1919 и 1925 г., не е избран от германския народ, а от Райхстага. Една от причините за това е нестабилната политическа обстановка в страната след края на Първата световна война. Въпреки това Фридрих Еберт се стреми да бъде балансър между интересите на политическите партии. Наследникът му – Паул фон Хинденбург, е избран за президент в два последователни мандата от германския народ. За разлика от своя предшественик той има трудни взаимоотношения с канцлерите, с които се разминават по значителни въпроси, които касаят вътрешната и международната политика. В стремежа си да концентрира властта в свои ръце само през последните три години от своето управление президентът Хинденбург отстранява и назначава цели три правителства.

Когато през 1949 г. се създава Федерална република Германия, целенасочено се създава система, при която различните правомощия в държавата да се контролират взаимно, за да се предотврати злоупотребата с власт. Негативният опит на Ваймарската република води до силно оръзване на правомощията на президента. В никакъв случай федералният президент не може да играе толкова силна роля, колкото президента на Райха. Тези съображения пораждаат и идеята, че държавният глава не трябва да бъде избран пряко от народа, а от орган, който представлява различните нива на държавата – от една страна, федералното ниво, и от друга, федералните провинции, с цел да се подчертае безпартийната позиция на президента.

За разлика от президента на България, настоящият президент на Германия се избира от специално формиран за това орган, наречен „Федерално събрание“ (*Bundesversammlung*). Действащият президент определя времето и обхвата на действие на събранието. Той е отговорен и за цялостната организация и подготовка по избор на нов президент. Федералното събрание се свиква и ръководи от председателя на Бундестага и в него влизат представители на федералния парламент и на провинциите.¹⁰ Всички депутати от Долната камара (Бундестаг – *Bundestag*) и същият брой представители на провинциите, избрани на пропорционален принцип от парламентите на провинциите, се събират и провеждат процедура по избор на президент. На практика всеки член на събранието може да издигне кандидатура за поста. Федералното събрание, формирано за избор на настоящия президент Франк Валтер Щайнма-

¹⁰ **Grundgesetz** für die Bundesrepublik Deutschland. BGBl. I S. 1546. (9.04.2016).

йер на 12 февруари 2017 г., се състоя от общо 1260 членове (630 федерални депутати и 630 представители на провинциите). В тази изборна процедура са преплетени правилата на мажоритарния избор както на абсолютното, така и на относителното мнозинство. Победител в това „формално“ съревнование е онзи кандидат, който получи абсолютен брой от гласовете на членовете на Федералното събрание. В случай, че в два последователни изборни тура никой от кандидатите не получи доверие чрез абсолютно мнозинство, за президент се избира този, който в третия тур получи повечето гласове (относително мнозинство).¹¹ Избраният кандидат заема поста на федерален президент за срок от 5 години с възможност за еднократно преизбиране.

Конституцията от Ваймар дава правото на всеки гражданин с навършени 35 години да се кандидатира за президент. Новата Конституция на Германия въвежда нов праг за кандидатите. Всеки гражданин на Германия с навършени 40 години може да упражни пасивното си право на глас. В сравнение с българската практика няма изискване кандидатът да е живял в страната през последните години. Когато през 2004 г. ХДС, ХСС и ФДП номинират Хорст Кьо-лер за избор за федерален президент, той беше напълно непознат на германската общественост. В крайна сметка Хорст Кьо-лер пода-

¹¹ Ibidem.

ва оставка като изпълнителен директор на Международния валу-тен фонд и става деветият президент на Федералната република.

Институцията на президента е сравнително нова в политическата история на България. Според Търновската конституция България е наследствена и конституционна монархия. Чл. 5 от Конституцията отрежда на княза ролята на „върховен представител и глава на Държавата“.¹² Той е част от законодателната и изпълнителната власт. След извършения преврат на 9 септември 1944 г. регентите на тогава малолетния монарх се заменят и се създава Народно регентство. След проведения референдум в полза на републиката през 1946 г. ролята на държавен глава играе Временното председателство на Републиката. С приемането на Конституцията от 1947 г., която провъзгласява България за народна република, се създава Президиум на Народното събрание (НС) като висш орган на държавната власт. Този орган се избира от НС и на него са възложени функции, които се отнасят към тези на държавния глава. Конституцията от 1971 г. заменя Президиума на НС с Държавен съвет (ДС). Той изпълнява ролята на колективен държавен глава. Дава се възможност на председателя на ДС да осъществява сам представителните функции на държавата.

След падането на Желязната завеса настъпват промени в държавното устройство на България. На 13 юни 1991 г. Великото народно събрание (ВНС) приема новата демократична конституция на България. Чл. 1 постановява, че България е република с парламентарно управление. Създава се фигурата на едноличен държавен глава. В чл. 92 се разписва, че президентът е държавен глава, който олицетворява единството на нацията и представлява Република България в международните отношения. В сравнение с федералния президент на Германия, където такъв пост липсва, българският президент се подпомага в своята дейност от вицепрезидент. В сравнение с индиректния избор на президент в Германия българският президент се избира пряко от народа за срок от 5 години с възможност за еднократно преизбиране. За президент може да бъде избран всеки български гражданин по рождение, който е навършил 40 години и е живял през последните 5 години в страната. Именно прекия избор на президента и неговата роля на регулатор и върховен арбитър на системата френският политолог Морис Дюверже оценява като най-доброто в съвременната представа за парламентарен режим.

¹² Михайлова, Е. Цит. съч., с. 24.

Президентите и на двете държави са разположени извън трите власти и не принадлежат на нито една от тях. И двамата не носят отговорност за действията, извършени при изпълнение на своите функции, с изключение на държавната измяна и нарушението на Конституцията.

ОТНОШЕНИЯ СЪС ЗАКОНОДАТЕЛНИЯ ОРГАН И ПРАВИТЕЛСТВОТО

Германският президент не притежава правомощия в законодателния процес и не участва пряко в определянето на политиката на страната. На него са му отредени предимно представителни и интегративни функции. Правомощията му се простират в рамките на типичните за държавен глава в парламентарните форми на управление – назначава и отзовава федералния канцлер, федералните съдии, без тези на Конституционния съд, федералните служители, офицери и подофицери; приема дипломатическите представители на други държави и др. Всички изброени правомощия са важни от политическа гледна точка, но трябва да се отбележи, че неговото одобрение в тези случаи е резултат от предварително съгласуване. По конституция той може да подписва международни договори, които изискват последващо одобрение на парламента. Въпреки това и като участник във формирането на федералното правителство президентът поддържа тесни връзки с него. Той приема федералния канцлер редовно за разговори по текущи политически въпроси. Ръ-

ководителят на кабинета на федералния президент или негов представител присъства на заседанията на кабинета и информира федералния президент за техния напредък и резултати.

В извънредни конституционни ситуации на федералния президент са му поверени по-големи правомощия и възможности за влияние. Тук се отличава неговата интегративна и резервна функция на важен посредник в кризисни ситуации. Такава ситуация би могла да възникне в случай на неуспешен вот на недоверие. В такъв случай президентът има правото да разпусне Бундестага по искане на федералния канцлер (чл. 68). Бундестагът е разпуснат от федералния президент по време на управлението на Вили Бранд през 1972 г., на Хелмут Кол през 1982 г. и на Герхард Шрьодер през 2005 г.

Решаваща може да бъде неговата роля в ситуация, в която Бундестагът не даде абсолютно мнозинство на кандидат-канцлера в две поредни гласувания. Ако след третото гласуване кандидатът не получи абсолютно, а само обикновено мнозинство, федералният президент може да го назначи за канцлер на правителство на малцинството или да разпусне Бундестага и да започне процедура по нови избори (чл. 63, ал. 4). В германската конституционна действителност такава ситуация все още не е настъпвала.

Между президентската институция и Горната камера Бундесрат съществува неотменна връзка, тъй като съгласно чл. 57 неговият председател упражнява правомощията на федералния президент в случай на невъзможност от страна на президента да изпълнява своите задължения (по-продължително заболяване, ваканция) или в случай на предсрочно прекратяване на длъжността (оставка).

За сравнение българският президент притежава значителни правомощия в политическия живот. Дадената му по силата на чл. 99 от Конституцията роля на балансьор е ключова в моменти на политически дисбаланс. След проведени парламентарни избори президентът възлага мандат за съставяне на правителство първо на най-голямата парламентарна група. В случай, че не се стигне до съставяне на правителство, държавният глава предоставя мандата първо на втората по големина парламентарна група и след това на останалите. Ако и след третия опит не се състави правителство, президентът назначава служебно правителство, разпуска Народното събрание и насрочва нови избори. Назначаването, структурата и персоналният състав на служебното правителство са изцяло възложени на президента. Именно в това отношение президентът има възможност за силно политическо влияние. В германската консти-

туционна реалност не е предвиден орган, подобен на служебното правителство в България. В случай на политическа криза до встъпване в длъжност на новото правителство и парламент функциите продължават да се изпълняват от правителството в оставка.

Важна отличителна характеристика на германския президент в сравнение с българския е липсата на вето върху законите, приети от Бундестага. Съществената разлика се състои в това, че българският президент може да върне закона за преразглеждане и прегласуване в пленарна зала. В германската конституционна практика съществува разбирането, че президентът е само трансмисия между законодателя и адресатите на законите. В този смисъл съгласно чл. 82 от Конституцията му е отредено правото само да извършва проверка за конституционното съответствие на приетите закони. Той може да ги отхвърли само ако смята, че те са срещу конституцията. В такъв случай федералният президент може да откаже да подпише приет от Бундестага закон и да отнесе въпроса към Конституционния съд.¹³ За първи път Теодор Хойс (1949 – 1959 г.) отказва да подпише през 1951 г. Закона за управление на доходите и корпоративния данък по формални причини, тъй като липсва одобрението на Бундесрата. В по-новата история например президентът Хорст Кьолер (2004 – 2010 г.) през 2004 г. подписва Закона за авиационната сигурност, но след това отнася закона към Конституционния съд за проверка. Става въпрос за текст от закона, с който се делегират права на Бундесвера да свали отвлечен от терористи самолет. Целта на този текст от закона е да бъде попречено самолетът да бъде свален върху ядрена централа. Федералният конституционен съд се позовава на неприкосновеното човешко достойнство и законът не влиза в сила.¹⁴

Президентът на България може по силата на чл. 101, ал. 1 от Конституцията да върне мотивирано закона в Народното събрание за ново обсъждане, т.нар. „отлагателно вето“. Това право президентът може да упражни само веднъж и то не може да му бъде отказано от парламента. Ветото може да бъде преодоляно с абсолютно мнозинство от Народното събрание. В тези случаи президентът е длъжен да обнародва закона в 7-дневен срок от получаването му. Президентът Румен Радев е упражнил правото си на вето 19 пъти, като в 16 от случаите е оспорвал отделни разпоредби, а три пъти –

¹³ Белов, М. Цит. съч., с. 222.

¹⁴ *Leitsätze zum Urteil des Ersten Senats vom 15. Februar 2006*, – 1 BvR 357/05/. [online]. [reviewed 18.02.2020]. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2006/02/rs20060215_1bvr035705.html.

изцяло приети закони. Въпреки това всяко негово наложено вето е преодолявано в парламента. В този смисъл ветото служи повече като инструмент да се обостри вниманието към законопроектите, които биха могли да не са в интерес на страната.

Има едно изключение, когато президентът има право на законодателна инициатива, и това е в случая, когато се касае за промени в Конституцията. Въпреки дадените му правомощия нито един президент не се е възползвал досега от това право. Една от причините за това е разписаното в чл. 155 необходимо 3/4 мнозинство от всички народни представители на три гласувания в три различни дни, за да се стигне до приемането на промени в основния закон. Това изискване на практика е непреодолима бариера пред президента, особено ако президентът и управляващото мнозинство са от различни партийнополитически групи.

В правомощията на българския президент влизат още насрочване на изборите за органи на местно самоуправление и определяне на датата за произвеждане на национален референдум, когато за това има решение на Народното събрание.

В много отношения и двамата президенти си взаимодействат с изпълнителната власт. По предложение на Министерския съвет българският президент утвърждава промени на границите и центровете на административно-териториалните единици. В правомощията и на двамата президенти са назначаването и освобождаването от длъжност на ръководителите на дипломатическите представителства и постоянните представители на двете държави в международни организации, като за това има предварително съгласуване в Министерството на външните работи.

ДРУГИ ФУНКЦИИ И ПРАВОМОЩИЯ

Освен държавен глава, българският президент е и върховен главнокомандващ на Въоръжените сили на България в мирно и във военно време. Той назначава и освобождава висшия команден състав на въоръжените сили. Той може да обяви положение на война при въоръжено нападение срещу страната, когато Народното събрание не заседава. Отредена му е и функцията на ръководител на Съвета за национална сигурност.

За разлика от българския президент федералният президент няма върховно командване над въоръжените сили. Тези правомощия са споделени между канцлера и министъра на отбраната. Основният закон регламентира точно кой има командването и кога. В

мирно време това е федералният министър на отбраната (чл. 65а). Ако в страната настъпи реална опасност, федералният канцлер поема командването на въоръжените сили (чл. 115б).

Важно правомощие на българския президент и отличителна характеристика в сравнение с германския президент е правото му да участва във формирането на Конституционния съд (КС), като назначава четирима от неговите членове. За сравнение 16-имата конституционни съдии в Германия се избират поравно от двете камари на парламента. Федералният президент след това формално поставя подписа си за тяхното назначаване.

Политическо влияние българският президент може да оказва и чрез правото си да назначава двама членове на Съвета за електронни медии; трима членове на Управителния съвет на Българската народна банка; председателя на Държавна агенция „Национална сигурност“, директора на Националната разузнавателна служба, както и членове на Централната избирателна комисия.

Останалите негови правомощия, описани в чл. 98 от Конституцията, са от формален и представителен характер и са типичните за президент на парламентарна република. Такива са: да назначава и освобождава от длъжност и други държавни служители, определени със закон; да награждава с ордени и медали; да дава и възстановява българско гражданство и да освобождава и лишава от него; да предоставя убежище; да упражнява право на помилване.

Президентът не управлява, той представлява страната. Ето защо президентската институция стои над партиите и над всички политически институции. Много често обаче в българската политическа реалност президентите са критикувани, че се превръщат в инструмент на политическите партии за прокарване на тяхната политика. По време на своя мандат президентът Росен Плевнелиев често е критикуван за изразени от него позиции, които ясно очертават политическия им характер. Поради тези си изказвания е определян като говорител на най-различни интереси, но не и на тези, които имат българският народ и държава.¹⁵ Настоящият президент Румен Радев често е определян като „говорител“ на определена политическа партия.¹⁶

¹⁵ БСП: Президентът е говорител на чужди интереси. [онлайн]. <https://www.monitor.bg/bg/a/view/60634-БСП-Президентът-е-говорител-на-чужди-интереси>.

¹⁶ Г. Марков: Радев се вживява като говорител на БСП, Борисов не ще да е президент. [онлайн]. <https://frognews.bg/obshtestvo/naroden-glas/markov-14-dekemvri-1989-nachaloto-balgarskiia-prehod.html>.

Най-важната характеристика на президента по Конституция е да олицетворява единството на нацията. Дори и да не съществува разпоредба в основния закон, която изрично забранява политическите изявления на федералния президент на Германия, държавният глава обикновено се отказва от публични изявления по въпроси, свързани с ежедневните политически въпроси. В тази връзка федералният КС много ясно се произнася, като в свое решение постановява, че отговаря на конституционните очаквания на поста на федералния президент, и на конституционната традиция, че федералният президент е равноотдалечен от целите и дейностите на политическите партии.¹⁷ Това важи с особена сила за политически спорните и социални въпроси. Политическият неутралитет и дистанцията от партийната политика, която федералният президент поддържа, му дават възможност да бъде онзи фактор, който да артикулира обществените интереси.

Непреки възможности за влияние върху политиката са предоставените им комуникационни функции, като публични изявления, послания, обръщения, формални и неформални разговори и др. С чл. 98, т. 2 от Българската конституция се предоставя правото на президента да отправя обръщения към народа и НС, а според т. 14 има правото да информира парламента по основни въпроси в кръга на своите правомощия. В по-широк смисъл той е натоварен с комуникационни и арбитражни функции. Балансиращата му или арбитражна роля се потвърждава от две решения на КС от 1995 и 2012 г., които му отреждат ролята да бъде арбитър между институциите по силата на „извънконституционна намеса“.¹⁸

ОБОБЩЕНИЕ

Макар и двете държави да спадат към семейството на парламентарните политически системи, се открояват и съществени различия. Федералният президент на Германия има най-слабото място сред конституционните органи на федерацията. Поради това в научната литература често се говори за институционална слабост. Изместването на тежестта на правомощията на президента към изпълнителната власт, и по-специално към властта на канцлера, е следствие не само от опита с Ваймар, но в голяма степен е вследствие на парламентарната демокрация. За сравнение българският президент заема междинна позиция вследствие на дадените му по

¹⁷ Решение на КС на Германия от 10 юни 2014. 2 BvE 2/09, 2 BvE 2/10.

¹⁸ Решение на КС на България № 25 от 21.12.1995 г.

силата на конституцията правомощия. Като върховен главнокомандващ и при отредената му решаваща роля при парламентарни кризи да сформира изцяло самостоятелно служебен кабинет той разполага със значителни средства да влияе върху политическия живот на страната.

В своята интеграционна функция президентът трябва да насърчава сътрудничеството на конституционните органи и да установи национален консенсус по основните ценности. В рамките на тази функция президентът трябва да е равноотдалечен от всички партии и да заема неутрална позиция. Поради това е необходимо президентът да приема умерена позиция в политическия живот и да не допуска политизация на своя пост. Президентската институция и президентът като неин върховен представител е тази, която трябва да стои надпартийно и да обединява народа. Той трябва да защитава и пази отредената му по силата на конституцията роля да бъде върховен пазител на основния закон и на институцията, която да заеме водеща роля в институционални кризи. За отправяне на своите послания и изразяване на позиция той би могъл да избере други форми. Такова средство би могло да бъде например свикването на национален форум, който да дефинира наболели проблеми в обществото и който да изведе препоръки към изпълнителната власт за справяне с тях.

Каква трябва да бъде ролята на държавния глава, все още е обект на дискусии в България. В бъдеще е необходимо предефиниране на ролята на българския президент и неговото еднозначно позициониране. Междуйнституционалните сблъсъци, каквито наблюдаваме често в българската действителност, и имайки предвид записаната основна роля на българския президент на надпартиен обединител на нацията, биха могли да бъдат преодолен с приемане изцяло на ролята и функциите на президента, каквито са характерни за парламентарните демокрации, към които България по конституция принадлежи.

В заключение са обобщени най-отличителните разлики между двамата президенти.

Признак	България	Германия
Избор	Директен	Избор от Федерално събрание
Мандат	5 години (два последователни мандата)	5 години (еднократно преизбиране без значение на поред-

		ността на мандатите)
Активно/пасивно изборно право	18 години/40 години	18 години/40 години
Уседналост	5 години	Не
Възможност за преизбиране	Еднократно	Еднократно
Главнокомандващ на въоръжените сили	Да	Не, споделена компетентност между канцлера и министъра на отбраната
Отлагателно вето	Да	Не
Право да сезира КС	Да	Да
Взаимоотношения с КС	Назначават 4-ма свои представители	Не, формално назначение

Литература

1. **Белов**, Мартин. Институциите на изпълнителната власт в континенталноевропейския парламентаризъм. София: Сиби, 2013.
2. **Друмева**, Емилия. Конституционно право. София: Сиела, 2008.
3. **Конституция** на Федерална република Германия. [онлайн]. https://www.bundestag.de/bundestag/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg_05/245132.
4. **Конституция** на Р България. [онлайн]. <https://m.president.bg/bg/cat115/Konstitucia-na-Republika-Bulgaria>.
5. **Конституция** на Германския райх (Ваймарска конституция). [онлайн]. https://www.zum.de/psm/weimar/weimar_vv.php/.
6. **Линц**, Хуан. Президентска или парламентарна демокрация. София: Св. Кл. Охридски, 2010.
7. **Михайлова**, Екатерина. Ролята на държавния глава в законодателния процес. София: Нов български университет, 2015.
8. **Федерален** съвет на Германия. [онлайн]. www.bundesrat.de.
9. **Янков**, Георги. Политология. София: Стопанство, 2001.
10. **Collins**, Neil, Terry Cradden. Irish Politics. – In: *Ismayr*, Wolfgang. (Hrsg.). Die politischen Systeme Westeuropas. Opladen: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 1997.
11. **Parlamentarische** Demokratie. Informationen zur politischen Bildung Heft 295. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2007.
12. **Schmidt**, Manfred G. Das politische System Deutschlands. Bundeszentrale für politische Bildung. Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung, 2007.